

Régészeti leletek Tiszaszőlősen

1839. aszályos év volt, az aratás korán kezdődött. Június 13-án néhány jobbágy asszony hazafelé indult az ártér és az Aszóhát között húzódó dűlőúton a határból, ahol kalászt gyűjtöttek. Éppen lábat mostak az egyik kiöntésben, amikor észrevették, hogy a legutóbbi áradás csillogó tárgyakat mosott ki az Aszópart oldalából. Hamarosan rájöttek, hogy aranykincsről van szó, s valóságos kincsásási láz tört ki a faluban. A keresgélés egészen június 21-ig eltartott, s csakhamar megkezdődött a talált kincsek értékesítése, elkötyavetyélése.

Az Aszópart az Elek család tulajdonában volt ekkor, akik be is jelentették a leletet a Császári és Királyi Sőhivatalnak. Június 30-án érkezett meg a Heves megyei királyi ügyész Nagy Ferenc, de már csak a bejelentő Elek Salamonná birtokában levő tárgyakat foglalhatta le, amelyek hamarosan Bécsbe jutottak. Az Elek család tulajdonában azonban maradt még a kincsből Elek Menyhért táblabírónál, Elek Salamonné legidősebb fiánál. Az is nagyon valószínű, hogy a falubeliek kezére is nagyobb mennyiségű arany került annál, mint amennyit bevallottak. A kincskeresők, köztük Burai György, Gyarmaty Sándor, Tóth Mihály, Sípos Mária és a többiek visszaemlékezései alapján próbálták később megállapítani, hogy milyen tárgyak voltak a leletben.

Elek Menyhért ellen 1841-ben vádat emelt a magyar királyi ügyészség a nála jogtalanul levő kincs kiszolgáltatására. 1862-ig sikerült Makkay János régésznek figyelemmel kísérnie a per folyamatát, de az eredményre nem tudott fényt deríteni. Az biztos, hogy a tiszaszőlősi kincs Bécsben levő darabjai nem egészültek ki az Elek Menyhértnél levőkkel.

A hivatalos archeológia azonban ez alatt az idő alatt elfeledkezett a leletről. Vizsgálták ugyan a Bécsbe érkezett tárgyakat, de a helyszínt nem kereste fel egyetlen szakember sem. Tariczky Endre tiszafüredi plébános volt az első, aki helyszíni kutatásokba kezdett. Megvizsgálta a partszakasz felszíni formáit, kikérdezte a tanúkat, jegyzeteket készített a visszaemlékezések alapján a talált tárgyakról. A kincssel való kapcsolata a véletlen műve. 1872-ben áthajtott kocsival a falu határán, s arra lett figyelmes, hogy a vályogvető cigányok összegyűltek valami köré. Kiszállt, megnézte, s kiderült, hogy emberi csontokat találtak. Beleástak a partoldalba, s ott egy magas termetű férfi és egy ló csontvázának darabjaira, továbbá egy fekete serlegre leltek. Már ekkor kiderült, hogy az 1839-es aranykincs is innen került elő. A plébános jegyzetei a későbbiekben igen pontosnak bizonyultak.

Makkay János mélyreható vizsgálatokat folytatott az elmúlt évtizedekben a tiszaszőlősi kincs ügyében, mely a hazánk földjén valaha talált leggazdagabb aranykincs. Sajnos ennek a kincsnek csak a töredéke került múzeumba. Bár Makkay szerint az Elek-család a tulajdonában maradt tárgyakat végül eladták hamis találási hellyel, mojgrádi kincsként a kolozsvári Nemzeti Múzeumnak, ahonnan legszebb darabjai Bukarestbe kerültek.

A régész szerint a kincs két történeti korból származik. Egy része rézkori az i.e. 3. évezredből, másik része a csontokkal együtt népvándorlás kori, egy gepida fejedelem sírjából az i.sz. 6. századból. Ez különös módon válhatott lehetségessé:

„Arra kell tehát következtetnünk, hogy Tiszaszőlősen egy egészen ritka véletlennel állunk szemben. I.e. 2300 körül a földbe rejtettek egy csaknem csupa aranytárgyból álló rézkori

kincset, és pontosan annak a helyén temettek el három évezred múltán egy népvándorlás kori fejedelmet, és a kettőt együtt találták meg 1839-ben."

/Makkay János: A tiszaszőlősi kincs. Bp. 1985. Gondolat. 45. p./ Azt, hogy sem Tariczky, sem a múlt század végének szakemberei nem tudták megállapítani a kincs korát az okozta, hogy a megtalálók hamar széthordták, s régész nem tudta megvizsgálni az összes darabot. Az azonban biztos, hogy a Bécsbe került tárgyak rézkoriak.

A XX. század közepén is találtak Tiszaszőlősön tudományos szempontból értékes leleteket. Erről számol be Csalogh Zsolt 1961-ben. A falu Csákány szeg nevű határrészén talajgyaluk dolgoztak, s ezek munkája során kerültek felszínre az egykori hulladékgödrök, melyek csontokat, cserépedények darabjait, törött szerszámokat tartalmaztak. A 40 gödör tartalmából, melyek felcímkézett csomagokban a debreceni múzeumba kerültek, következtetni lehet az itt élt ősemberek étrendjére, arra, hogy vadásztak-e vagy állatot tartottak. A tapasztásra használt pelyvás, kiégett sárdarabokból a gabonatermesztésre, a faszéndarabkákból a növényvilágra. A gödrök sokszor házak romjaiból lettek hulladékgödrökké, s így a lakóházak formáját is rekonstruálni lehet. A szerszámdarabokból megtudhatjuk, hogy hogyan, mivel dolgoztak az itt élők. Ismerték a csontból faragott tűt, az árat, s szarvasagancskapát, a kőből csiszolt baltát, a fenőkövet, az őrlőkövet, a hasított kés és sarlópengét.

A dombon 4 különböző korban laktak őskori emberek. Legkorábban 4,5 ezer éve a kőkori ember, 4000 éve a rézkori, 3700 éve a bronzkori és végül 2500 éve a szkíták lovas népe. A szkíták temetőjében 10 sírt ástak ki, melyekben az oldalukon fekvő halottak mellett ékszereket és edényeket is találtak.

Makkay János: A tiszaszőlősi kincs (Bp. 1985. Gondolat.) c. könyve alapján